

תוספת גלוטן במוצרים שנאפו לאחר הפסח

חמץ שעבר עליו הפסח ותערובתו
חמץ נוקשה וחמץ שאינו ראוי למאכל שעבר עליהם הפסח
פנים חדשות
גלוטן שעבר עליו הפסח
הגדרתו ההלכתית של הגלוטן
ביטול הגלוטן ברוב דין ביטול איסור לכתחילה
סיכום

חמץ שעבר עליו הפסח ותערובתו

חז"ל אסרו בהנאה חמץ שלא ביערו אותו ועבר עליו הפסח, אלא אם כן נמכר החמץ לגוי לפני הפסח¹. בכל זאת יש המחמירים שלא לאכול לאחר הפסח חמץ גמור על אף שנמכר כדת וכדין², ועל אף שאיסור ההנאה של חמץ שעבר עליו הפסח הוא קנס שקנסו חכמים על מי שלא נהג כשורה ועבר על איסור של בל יראה ובל ימצא³, משום שהם חוששים שמכירת החמץ בכלל אינה מכירה גמורה, או שמכירת המוצרים האלו לא נעשתה כראוי.

גם לגבי מי שאינו סומך על מכירת החמץ - להלכה נפסק שלא קנסו על איסור חמץ שעבר עליו הפסח שנתערב לאחר הפסח ויש שישים כנגדו⁴, ויש שהקלו אף יותר - שמספיק רוב כלשהו כנגדו⁵. אך מה יהיה הדין כאשר החמץ שעבר עליו הפסח הוא 'מעמיד' של המאכל בו הוא התערב? האם גם אז הוא מותר לגמרי?

דין 'מעמיד' נפסק בין השאר בשולחן ערוך יורה דעה⁶: "אם העמיד גבינה בעור קיבת כשרה, יש בה טעם בשר אסורה, ואם לאו, מותרת. אבל המעמיד בעור קיבת נבלה וטריפה ובהמה טמאה אוסר בכל שהוא". ומסביר שם הרמ"א: "משום דדבר האסור בעצמו ומעמיד אפילו באלף לא בטיל". כלומר שהחומר שנמצא בעור הנבלה האסורה הוא זה שהעמיד את הגבינה, נתן לה את צורתה הייחודית והפך אותה

1 שו"ע או"ח סי' תמח סע' ג.

2 הם מפקפקים מסיבות שונות באיכותה של מכירת החמץ, וכך מובא בשם הגר"א במעשה רב סי' קפא.

3 תוספתא פסחים פרק ב הלכה ו. פסחים כט, א. רא"ש פסחים פרק שני סימן ד. שו"ע או"ח סי' תמח סע' ג. מ"ב סי' תמח ס"ק ז.

4 פסחים ל, א, שו"ע או"ח סי' תמו סע' יא.

5 משמעות הרמב"ם ע"פ הב"י, והמ"ב מקל בהפסד מרובה.

6 הלכות בשר בחלב סימן פז סעיף יא.

מחלב לגבינה, ומשום כך הוא לא בטל בשישים ואפילו לא באלף. על אף שטעמו אינו מורגש כשהוא בטל במיעוטו - נוכחותו עדיין מורגשת, משום שהוא זה שעיצב את הצורה והמרקם של הגבינה.

המג"א⁷ כותב בשם ספר איסור והיתר הארוך שדין מעמיד הוא מדרבנן, ובשם הטור שדין זה הוא מדאורייתא. אך ב'חוק יעקב'⁸ כתב שאין הוכחה שהטור אכן סבר כך, גם הפרמ"ג⁹ כתב שקיי"ל שדין מעמיד הוא מדרבנן, וכך פסק המ"ב¹⁰.

בהתאם לכל הנאמר פסק המג"א בשם המהר"ם מלובלין¹¹ שעיסה שנחתמזה בשמרי שכר שעבר עליו הפסח אסורה בהנאה אפילו שאין שישים בשמרים כנגד העיסה, משום שמעמיד לא בטל אפילו באלף. וכך פסק המ"ב¹².

ב'שדי חמד'¹³ הביא פוסקים רבים שסוברים שחומר חמץ שעבר עליו הפסח והתערב בתבשיל לאחר הפסח בטל ברוב, ואין צריך אפילו שישים. ובספר 'מגן האלף'¹⁴ כתב על דברי המהר"ם מלובלין שהביא המגן אברהם לגבי חומרי חמץ שעבר עליהם הפסח והעמיד בהם עיסה שהעיסה אסורה - שהוא נמשך אחר סברת הטור שחמץ שעבר עליו הפסח בטל רק בשישים, "אבל למאי דמשמע בש"ס דלא בעי שישים - מעמיד לא עדיף מטעם", וכל תערובת של חמץ שעבר עליה הפסח מותרת אם יש רוב כנגדה.

עוד אומר הרמ"א לגבי דין מעמיד, שאם היה ביחד עם המעמיד האסור גם 'מעמיד מותר' יש לזה דין של 'זה וזה גורם', והמאכל מותר באכילה אם האיסור בטל בשישים. ומסייגים האחרונים¹⁵ ע"פ תוספות¹⁶ שהיתר 'זה וזה גורם' שייך רק כאשר האיסור לא היה יכול להעמיד את התבשיל בעצמו, אך אם היה ביכולתו להעמידו בפני עצמו הרי זה אסור אפילו שיש אתו עוד מעמיד מותר. כמו כן יש שהעיר¹⁷ שאין דין של

7 סי' תמב ס"ק ט.

8 ס"ק טז.

9 משבצות זהב יורה דעה סימן פז ס"ק יג.

10 סי' תמב ס"ק כז.

11 הובא במ"ב ס"ק קו.

12 ס"ק כז.

13 חלק ה מערכת חמץ ומצה, סימן ו אות ד.

14 הובא במ"ב סי' תמו ס"ק קה. ופסק שם כך בשעת הדחק.

15 ט"ז ס"ק יג. ש"ך ס"ק לו.

16 עבודה זרה סח, ב.

17 מנחת יצחק חלק ז סימן כז (עמ' נא-נב).

'זה וזה גורם' כאשר למעמיד האסור ישנה השפעה ייחודית, שאינה מתקבלת משאר המרכיבים המותרים.

חמץ נוקשה וחמץ שאינו ראוי למאכל שעבר עליהם הפסח

חמץ נוקשה הוא חמץ שאינו חמץ גמור, כלומר שמעולם לא עבר את תהליך ההחמצה עד סופו, ואינו ראוי לגמרי לאכילה¹⁸. למשל: עיסה של קמח ומים שפעם היו נוהגים להכין ממנה דבק, או עיסה שרק שינתה קצת את מראה והכסיפה (גוון אפרפר מבריק) אך לא נעשה בה עדיין שום סדק¹⁹. חמץ נוקשה חייבים לבערו מדרבנן²⁰ שמא יבוא לאוכלו, משום שהוא בכל זאת ראוי קצת לאכילה²¹.

כאשר חמץ נוקשה נמצא בתערובת שרובה אינו חמץ, ישנה מחלוקת האם התערובת מותרת באכילה בפסח:

- יש שאסרו כיון שעיקר חומרת החמץ היא משום שהוא מותר כל השנה ולא רגילים להיזהר בו, וטעם זה שייך גם בחמץ נוקשה. ולכן כמו שחמץ אסור אפילו התערב באלף, כך הדין גם בחמץ נוקשה²².
  - יש שמתירים כאשר בדיעבד נפל חמץ נוקשה למאכל אחר והתערב בו, משום שאין כאן 'אחשביה', שהרי האדם לא רצה לאכול את החמוץ הנוקשה ולא להחשיבו כאוכל, ולא עירב אותו בכוונה²³. כך סברו הרבה פוסקים.
- חמץ נוקשה שעבר עליו הפסח (גם ללא מכירה או תערובת) נפסק להלכה בשו"ע²⁴ שהוא מותר בהנאה לאחר הפסח. ונחלקו האחרונים האם הוא מותר גם באכילה:
- המג"א²⁵ סובר שהשו"ע התירו גם אכילה, ומה שכתב 'הנאה' ולא 'אכילה' - זה רק משום שבמציאות החמץ הנוקשה לא ראוי בדרך כלל לאכילה, אך אם רוצה יכול גם לאוכלו.

18 רש"י פסחים מג, א. ר"ן שם יג, א בדפי הרי"ף ד"ה 'אלו עוברין'.

19 מג"א ס' תמב ס"ק א.

20 מ"ב ס"ק ב.

21 שער הציון ס"ק יג.

22 מהרא"י, הובא במג"א סימן תמוז ס"ק ה, וכ"פ הט"ז ע"פ שעה"צ ס' תמב ס"ק לו.

23 מג"א שם, שו"ע הרב שם סעיף לג, וכ"פ המ"ב סימן תמב ס"ק יט.

24 סימן תמוז סעיף יב.

25 סימן תמוז ס"ק מו.

- המ"ב²⁶ מכריע בשם רוב האחרונים שהשו"ע התכוון להתיר דווקא הנאה ולא אכילה, משום שסוף-סוף יש עליו 'שם' של חמץ שעבר עליו הפסח. לעומת חמץ נוקשה, חמץ שאינו ראוי לאכילה כלל עד שנפסל אפילו מאכילת כלב, אם נפסל עוד לפני זמן ביעור חמץ לא גזרו עליו חכמים כלל ומותר להשהותו בפסח, אפילו אם לפני שנפסל היה חמץ גמור²⁷. יש שהתירו אפילו לאוכלו בפסח, משום שנפסל מאכילת כלב עוד לפני שחל עליו שם איסור של חמץ²⁸, אך השו"ע²⁹ התיר רק להשהותו, והסבירו האחרונים³⁰ שאסור לאוכלו משום דין 'אחשביה', שבעצם האכילה האדם מחשיב את זה כאוכל. אמנם אם החמץ הפגום התערב בהיתר - יש אוסרים אותו גם כך לאכילה מדין אחשביה, אא"כ נפל מאליו שאז אין דין של 'אחשביה'³¹. ויש מתירים תמיד חמץ פגום בתערובת, משום שאין דין 'אחשביה' כאשר החמץ הפגום או הנוקשה לא נאכל בפני עצמו³².
- מחלוקת נוספת בעניין זה קיימת לגבי חמץ שהופך לאינו ראוי למאכל בשלב מסוים בתהליך הייצור, אך לבסוף חוזר להיות ראוי כחלק מהתערובת הכללית של המוצר:

  - יש הסוברים שכיון שכך הוא דרך עשייתו, להביאו באופן זמני למצב שאינו ראוי לאכילת כלב כדי להפיק ממנו אח"כ תועלת לאכילה - אינו בגדר של אינו ראוי למאכל כלב³³.
  - ויש שהתירו חמץ שבשלב מסוים נפסל מאכילת כלב בכל אופן³⁴.

- בכל מקרה אין בחמץ שנפסל מאכילת כלב איסור של חמץ שעבר עליו הפסח, כיון שמותר להשהותו בפסח.

26 סימן תמוז ס"ק קז.

27 רמב"ם הלכות חמץ ומצה פרק ד הלכה יב.

28 פר"ח סי' תמב סעיף ט.

29 סימן תמב סעיף ט.

30 סי' תמב סעי' ט, ט"ז שם ס"ק ח ע"פ הרא"ש, שו"ע הרב סי' תמב סעי' לב.

31 שו"ע הרב סי' תמב סעי' לב.

32 נו"ב מהדורא תניינא יורה דעה סימן נו, וכך פסק בשו"ת יביע אומר חלק י או"ח סימן לו.

33 מנחת יצחק חלק ז סימן כז. שבת הלוי חלק ד סימן מז, עמ" נו. אור לציון חלק א סימן לד (עמ' פח) כתב שבמקרה שבסוף תהליך הייצור נעשה ראוי אפילו לאדם - עובר עליו גם בבל יראה ובל ימצא. כיון שגם מה שכתוב בסי' תמב סעיף ד שמותר לקיימו זה רק כי כרעג הוא אינו ראוי למאכל כל אדם, ואם כן לשיטת המחמירים כג"א - ראוי להחמיר גם כאן.

34 פני יהושע ושו"ת בית אפרים, הובאו בשערי תשובה סימן תמח ס"ק ב. וכ"פ הרב עובדיה יוסף ביחיהו דעת חלק ב סימן סב.

פנים חדשות

היתר גורף יותר לגבי כל איסור באשר הוא, הוא כאשר האיסור משתנה כל כך עד שיש לו גדר של 'פנים חדשות'. הרא"ש במסכת ברכות³⁵ כותב בשם הרז"ה שאין לערב בתוך אוכל מין מסוים של בשמים שתחילת הווייתו היא בדם שמצטבר בתוך חלק של חיה הנקראת 'מושק'³⁶. מנגד רבינו יונה התיר שם לאוכלו כיוון שהוא 'פירשא בעלמא', כלומר שהדם כבר איבד לחלוטין את שמו וכבר לא נחשב כאיסור. ומשמע שם ברא"ש שהוא לא קיבל את דעתו של רבינו יונה, והחמיר. ומסביר הב"ח שהסיבה היא שאין ודאות שהדם אכן הפך ל'פירשא בעלמא'. אך גם הרא"ש לא חולק על עצם ההיתר של איסור שהפך לפירשא בעלמא³⁷.

גלוטן שעבר עליו הפסח

לאחרונה התפרסמה בכמה מקומות טענה, שאלו המחמירים לאכול לאחר הפסח אך ורק מוצרים שנאפו ואף נטחנו לאחר הפסח - נמצאים בבעיה, משום שגם אם המאפה שלפנינו נאפה לאחר הפסח, או אפילו יוצר מקמח שנטחן לאחר הפסח, רוב הסיכויים שנוסף לבצק בתהליך הייצור גלוטן תעשייתי כדי לזרז את תהליך ההתפחה, וגלוטן זה מקורו בחיטה ולכן הוא לכאורה חמץ. הגלוטן התעשייתי מיוצר רק בחו"ל ואין אספקה שבועית של חומר הגלם הזה, מה שאומר שכמעט הכרח שכל היצרנים משתמשים בשבועות הראשונים שלאחר הפסח בגלוטן שנמכר לגוי בפסח. ואכן כבר לפני יותר מעשרים שנה היו שהזהירו³⁸ שראוי לנוהגים להימנע מאכילת חמץ גמור שנמכר בפסח לתת את דעתם גם על חומרים נוספים הנמצאים במאפים השונים, כגון משפרי אפיה, 'לתת', שמרים מחו"ל ועוד, שהינם חמץ גמור.

נקדים לומר שבאחוז לא מבוטל מהמאפיות השימוש בגלוטן ובשאר משפרי האפייה אינו נרחב כל כך, משום שאין מוספים בדרך כלל גלוטן למאפים הפשוטים והנפוצים יותר, ובמיוחד אלה שמחירים נמצא תחת פיקוח ממשלתי (חלות, לחם אחיד/לבן/כהה/פרוס). משום שהגלוטן מייקר את הייצור. כמו כן ישנם מאפים שאינם זקוקים להתפחה משמעותית, כגון בורקסים, בייגלך וכיו"ב, ולכן אין צורך להוסיף להם גלוטן. המאפים שבהם נעשה עיקר השימוש בגלוטן הם לחמים מיוחדים, כמו לחם

35 פרק שישי סימן לה.

36 גם כיום נעשה שימוש בבושם זה המופק מבלוטת ריח מיוחדת הנמצאת בגופו של **אייל המושק** (Moschus).

37 כמו שראינו בדעת הר"ף והרמב"ם לגבי חלב הנמצא בקיבה של עגל שנשחט, שנפסק ביו"ד סי' פז סעיף ט שהוא אינו מוגדר כחלב ומותר לבשלו עם בשר.

38 הרב יוסף אפרתי, הליכות שדה 96, אייר תשנ"ה.

מחיטה מלאה וכיו"ב, משום שבקמח מלא נמצא אחוז קטן יותר של גלוטן. כמו כן למשל ב'לחם קל' מוסיפים 15% גלוטן תעשייתי, משום שהוא מכיל סיבים תזונתיים שמפריעים להתפחה (לכן קשה למצוא אותו תחת הגדרה של 'נאפה לאחר הפסח'). נוסף לגלוטן מכניסים למאפים השונים גם משפרי אפיה אחרים שאינם כשרים לפסח, כמו 'לתת'³⁹ שמשפר את הנפח ואת הרכות של הלחם וגם נותן גוון מסוים למאפה, וכן חומרי טעם וריח שמקורם במחמצות של חיטה ושעורה ועוד ועוד⁴⁰.

עתה, על פי הגדרים ה"ל, נעבור לדון בשאלה - האם גלוטן שנמכר בפסח, ומתווסף למאפים לאחר הפסח אכן מבטל מהם את ההגדרה של 'נאפה/נטחן לאחר הפסח'?

הגדרתו ההלכתית של הגלוטן

האם הגלוטן חמץ? בשאלה זו עסקנו בהרחבה במקום אחר⁴¹. המציאות היא שגלוטן לבדו, אחרי שהפרידו אותו מהעמילן, אינו מראה את סימני החמצה על פי ההלכה. וגם אם ישנו ספק האם ישנה בכל זאת החמצה כזו או אחרת בוודאי לא מדובר על חמץ גמור⁴² אלא על ספק חמץ. וכיוון שראינו לעיל שאיסור חמץ שעבר עליו הפסח הוא מדרבנן, ככל הנראה זה יהיה ככל ספק דרבנן⁴³. 'לתת' ומחמצות שונות הן חמץ גמור; הם אמנם לא ראויים לאכילה כמות שהם, אך גם שיאור שאתו היו מחמיצים בעבר את העיסה לא היה ראוי למאכל ובכל זאת הוא מוגדר כחמץ גמור שחובה לבער⁴⁴. יש שסברו שכל חמץ שדרך עשייתו להגיע למצב שאינו ראוי לאכילת כלב כדי להפיק ממנו אח"כ תועלת לאכילה - אינו בגדר של חמץ נוקשה⁴⁵, לעומת זאת כפי

39 אם כי באחת המאפיות הגדולות והידועות בארץ קיבלתי תמונה הפוכה - נאמר לי שהם לא משתמשים ב'לתת' שעורה בשביל הגוון אלא בשביל לייצר 'פרופיל טעם' מסוים למוצרים מיוחדים, כגון לחם מלא או בייסקוויטים וכד' בעוד שבמאפים הפשוטים כגון לחמים, לחמניות ופיתות לא מוסיפים אפילו גלוטן, ולכן בהם כנראה אין שום בעיה של חמץ שנמכר בפסח!

40 הרב עמרם אדרעי, חומרי עזר בתעשיית המזון וכשרותם, תשנ"ב, עמ' מה. ישנם עוד משפרי אפיה שאינם כשרים לפסח וצריכים הכשר מיוחד, כגון גלוקנו דלתא-לקטון.

41 'נטול גלוטן - האם כשר לפסח?' באתר "כשרות" - אגף ההלכה - חגים - פסח. ועי' במ"ש הרב לוי יצחק הלפרין, כשרות גלוקוזה וחומצת לימון בפסח, מוריה קג-קד עמ' ס.

42 אם כי כמו שהערנו לעיל ישנה שיטה שבה הגלוטן מיוצר מעיסת בצק שהוא חמץ גמור.

43 ב"ח, מג"א ומקור חיים בסימן תמט [הובאו בשער הציון ס"ק ח] חלקו והתירו ספק חמץ שעבר עליו הפסח רק בהנאה ולא באכילה. אך נשמע משער הציון שם ס"ק ט שדעתו נוטה לדעת החוק יעקב, משמעות ה"ט, נהר שלום, בית מאיר ומגן האלף שהתירו את זה כספק דרבנן לכל דבר.

44 עיין בביאור הלכה סימן תמב ד"ה "חמץ שנתעפש" וד"ה "עד שאינו ראוי למאכל כלב".

45 מנחת יצחק שם. שבת הלוי חלק ד סימן מז. אור לציון חלק א סימן לד כתב שבמקרה שבסוף תהליך הייצור נעשה ראוי אפילו לאדם - גם עובר עליו בבל יראה ובל ימצא, כיון שגם מה שכתוב

שראינו לעיל, יש שהתירו חמץ שנפסל מאכילת כלב בכל אופן⁴⁶. הרב עובדיה יוסף ב'יחווה דעת'⁴⁷ מצדד במתירים, ולכן התיר מוצרים שיש בהם מרכיבים מיסוד החיטה כאשר רכיבי החיטה נפסלו בתהליך הייצור אפילו מאכילת כלב. הוא נוטה להתיר גם כיוון שיש כאן גדר של 'פנים חדשות', וכבר אין זכר לגרגיר החיטה שהיה כאן אלא מדובר בחומר שונה לגמרי. אך לא כולם הסכימו על הגדרתו של הגלוטן ועל רכיבי החיטה אחרים כ'פנים חדשות', מפני שסברו שגדר 'פנים חדשות' תקף רק בשינוי הנעשה בידי שמים ולא כאשר נעשה באופן יזום ומלאכותי כמו במקרה שלנו⁴⁸.

ביטול הגלוטן ברוב

במידה ונסבור שלגלוטן ושאר משפרי האפייה ישנו דין של חמץ גמור ולא ספק חמץ או 'חמץ נוקשה'. יש לדון האם הם בטלים בשישים או ברוב או שמא אינם בטלים אפילו באלף?

את הגלוטן ושאר משפרי האפייה מוסיפים למאפים בכמות מזערית הבטלה בשישים. עם זאת מאחר והתפקיד שלהם הוא יצירת התפחה, צורה, טעם ומרקם מסוים למאפה - יש להם גדר של מעמיד שאינו בטל אפילו באלף.

אלא שכמו שראינו לעיל, ישנה מחלוקת אחרונים האם חמץ שעבר עליו הפסח והעמידו באמצעותו מאכל מסוים אסור אפילו באלף. או שמא גם הוא בטל בשישים משום שלא מתייחסים בחמץ שעבר עליו הפסח לדין 'מעמיד' או 'דבר העשוי לטעם' וכיו"ב.

גם לשיטות האוסרים חמץ שעבר עליו הפסח במעמיד. לכאורה יש כאן היתר של 'זה וזה גורם', משום שגלוטן הוא רק משפר אפייה ולא עושה את ההתפחה לבד. ומוסיפים אותו בכמות מדויקת מאוד כך שהוא לא יכול להעמיד/להתפיח את העיסה לבדו. כך גם לגבי שאר החומרים שכשמים כן הם, הם רק משפרי אפייה והתפקידים אותם הם ממלאים בתהליך אינו תלוי רק בהם אלא בדרך-כלל עניינו הוא לשפר תהליך שכבר קיים באופן מובנה בחומרי האפייה הרגילים.

בכך ישנה תשובה גם לדעת אלה שהעירו⁴⁹ שאין דין של 'זה וזה גורם' כאשר למעמיד האסור ישנה השפעה ייחודית שאינה מתקבלת משאר המרכיבים המותרים.

בס' שמב סעיף ד שמוות לקיימו זה רק כי כרגע הוא אינו ראוי למאכל כל אדם. ואם כן לשיטת המחמירים כג"א - ראוי להחמיר גם כאן.

46 פר"ח ס' תמב סעיף ט.

47 חלק שני סימן סב.

48 שו"ת אור לציון חלק א סימן לד.

49 מנחת יצחק, חלק ז', סימן כ"ז, עמ' נא - נב

הגלוטן ושאר משפרי האפייה באים רק כדי להגביר את פעולת ההתפחה והצבע והמרקם שיש כבר בחיטה עצמה, והם אינם באים לתת השפעה ייחודית כלשהיא.

דין ביטול איסור לכתחילה

על אף כל ההיתרים שהזכרנו - זה וזה גורם, חמץ נוקשה, פנים חדשות וכו' - יש לשאול האם אין בהכנסת החומרים הללו למאפים לאחר הפסח בעיה של ביטול איסור לכתחילה?

המשנה בתרומות⁵⁰ אומרת שסאה תרומה שנפלה ל-99 סאין של חולין ואסרה את התערובת, ואח"כ נפלה לשם בטעות עוד סאה של חולין - התערובת מותרת. אך אם עשה זאת כדי לבטל את התערובת - התערובת אסורה משום קנס. כלומר לא מבטלים איסור לכתחילה, וכך פסק בשו"ע⁵¹. ואם כן לכאורה גם במקרה שלנו הוספת הגלוטן למאפים לאחר הפסח אמורה להיות אסורה לדעת אלה שאינם סומכים על מכירת החמץ, והרי הרמ"א שם מחמיר שגם איסור מדרבנן אסור להרבות היתר כדי לגרום לאיסור להתבטל - כל שכן שאין לערבו מלכתחילה כדי לבטלו ברוב או בשישים.

אלא שגם אם אנחנו לא סומכים על המכירה, ישנם כמה צדדים להקל כאן:

1. זה לא 'איסור', כי מי שעשה את זה מבחינתו עשה את זה בהיתר גמור ע"פ רבותיו, ועיקר הדין שמוותר למכור.
2. גלוטן מכמה וכמה סיבות הוא רק ספק חמץ, ויש שאפילו התירו אותו. וכיוון שכל האיסור של חמץ לאחר הפסח הוא מדרבנן יש כאן ספק דרבנן לקולא.

סיכום

1. משפרי האפייה בטלים ברוב ולא אסורים מדין מעמיד כיוון ש'זה וזה גורם'.
2. יש הסוברים שהם נחשבים חמץ נוקשה שאין עליו כלל קנס של חמץ שעבר עליו הפסח.
3. חלק ממשפרי האפייה משנים את צורתם לחלוטין במהלך הייצור, כך שיש עליהם גדר של 'פנים חדשות' וכבר אין כאן חמץ.
4. בגלוטן כלל לא ברור שהוא חמץ מלכתחילה כך שיש כאן ספק דרבנן (=קנס של חמץ שעבר עליו הפסח) לקולא.
5. גם אם זה חמץ גמור ומעמיד גמור - כיוון שמעמיד אסור מדרבנן לחלק מהשיטות לא אסרו את תערובתו לאחר הפסח.

50 פרק ה משנה ט.

51 יו"ד סי' צט סעיף ה.

6. אין כאן בעיה של ביטול איסור לכתחילה כדלעיל.

בעבר היו שסמכו על חלק מהצדדים הנ"ל כדי להקל על המקפידים על 'נאפה לאחר הפסח'. אך הם ציפרו זאת למכירה איכותית יותר - הם הורו למפעל שמייצר את משפרי האפייה לעשות מכירה גמורה של כל הסחורה כולל תשלום מלא, הוצאת חשבונית והעברת הסחורה למחסנים של הגוי הקונה, דבר הכרוך בהוצאות מרובות והשקעה של זמן רב⁵².

על אף כל הצדדים להקל שמנינו לעיל ישנם גופי כשרות שמקפידים שהמאפיות על שמציינות על מוצר 'נטחן לאחר הפסח' ישתמשו רק בגלוטן ו'לתת' שעוד לא הגיעו לנמל בפסח, כך שהם עדיין באחריות מלאה של הספק הגוי, ואפילו לא של הנמל הישראלי. כך שהוא בעצם עדיין לא בבעלות של ישראל⁵³. תהליך זה יכול להתרחש הכי מוקדם כמה ימים לאחר הפסח. ולכן למחרת שביעי של פסח בדרך כלל נראה בעיקר את הכיתוב 'נאפה לאחר הפסח', שמעיד על כך שככל הנראה הקפידו במוצר זה רק על האפייה שתיעשה לאחר הפסח. ולא על שאר חומרי הגלם שיכול להיות שכוללים גם חמץ שנמכר בפסח. אמנם ישנה בכל זאת מציאות של מוצר שמצוין על גביו כבר יום-יומיים לאחר הפסח שהוא נטחן לאחר הפסח, דבר זה מתאפשר כפי שראינו לעיל כאשר נעשה ייצור מיוחד בו לא משתמשים במשפרי האפייה הבעייתיים. או ע"י כך שקונים משפרי אפייה מסוחר נוכרי מהארץ. ישנם גם גופי כשרות שמקפידים שלא לציין על שום מוצר שהוא נטחן או נאפה לאחר הפסח, זאת בעקבות חששות שונים, כגון הרטבה של החיטים⁵⁴ במהלך האחסון שלהם, וכן מחשש לחומרי גלם הנ"ל שנמכרו לגוי בפסח, ומתווספים למאפים ומוצרים נוספים. למעשה, לאחר הפסח, כל אחד מהנוהגים שלא לסמוך על מכירת חמץ ינהג כרבותיו, שיורו לו האם לשיטתם יש לחשוש גם שלא לאכול לאחר הפסח גלוטן ומשפרי אפייה אחרים שנמצאים בחלק מהמוצרים. אם כן, יש לברר האם במוצר אותו אנחנו קונים ישנם חומרי גלם שנמכרו לגוי בפסח או לא. לשם כך, אפשר להיעזר במענה הטלפוני, ובשאר אמצעי התקשורת של עמותת 'כשרות', ואנו נשתדל בשמחה לעזור בברור זה.

52 הרב מרדכי גרוס, תל תלפיות גיליון סו, מכון הוראה ומשפט, פסח תשס"ז עמ' 334.

53 ישנה אמנם שיטת רכש אחרת שבה המוצר נחשב של הקונה כבר כשהוא עולה על הספינה בארץ המוצא בחו"ל. אך לצורך העניין משתמשים בשיטת רכש קצת יותר יקרה שבה המוצר נחשב של הקונה רק כאשר המוצר מגיע לארץ.

54 הרטבה זו נהוגה בחלק מהמקומות ומטרתה להתמודד עם יובש של החיטה, שגורם חשמל סטטי שיצור פיצוצים במכלי התבואה כך שהחיטה נשברת, מה שמקשה על תהליך הייצור.